

Заросило Володимир Олексійович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри управління безпекою,
правоохоронної та антикорупційної діяльності
Навчально-наукового інституту права
ім. Володимира Великого Міжрегіональної академії
управління персоналом, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6935-5449

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА В УКРАЇНІ: ФОРМИ, ВИДИ ТА ЗМІНИ

У статті зроблено спробу узагальнити види організованої злочинності як у світі, так і в Україні для того, щоб розробляти певні заходи протидії.

Особлива увага приділена новим видам злочинів, таким як злочини у спортивній сфері, у сфері екології та охорони природного середовища та у політичній сфері. Визначено, що такі злочини є новими для організованих злочинних угруповань, але вони систематично вчиняються.

Запропоновано окремі шляхи щодо організації протидії організованій злочинності, серед яких головним є питання про створення спеціальних підрозділів щодо протидії організованим злочинним групам.

Ключові слова: організована злочинність, транснаціональні злочинні корпорації, кіберзлочини, злочинні угруповання, протидія організованій злочинності.

Питання організованої злочинності неодноразово обговорювалося в наукових колах. Слід зазначити, що термін “організована злочинність” уведений до наукових джерел порівняно недавно. Окремі дослідники вважають, що організована злочинність з’явилася у кінці ХХ століття. Проте, мабуть, можна говорити про більш ранні форми організованої злочинності. Вони з’явилися ще у 18 ст., але зазначений термін для таких дій не застосовується. У цілому виникнення організованої злочинності зовсім новий та якісно відмінний від попередніх етапів розвитку злочинності.

Звичайні, “неорганізовані” злочинці в основному є маргінальними особами, які не знайшли місця в суспільстві, а діяльність організованих злочинних груп – це вже бізнес, іноді досить нелегко відрізнити бізнес від організованої злочинної діяльності.

Форми організованої злочинності змінювалися відповідно до розвитку суспільства та технічного прогресу. Сьогодні виокремлюються як форми, які існували ще в позаминулому столітті, зокрема рекет, работоргівля тощо, так і новітні: використання підроблених платіжних карток, зняття інформації з електронних носіїв з метою шантажу та викрадення коштів.

Таким чином, метою нашої статті є спроба узагальнити форми та види сучасної організованої злочинності, щоб на основі аналізу розробити методи протидії самій організованій злочинності.

Організована злочинність виникла не одразу. Поступово відбувався процес інтеграції різних видів злочинної діяльності, яка стала організованою протиправною діяльністю. Ця кримінальна діяльність складається з різнорівневих стійких зв'язків, що є підґрунтям для утворення специфічних структур, метою яких є злочинна діяльність. Так, І.М. Даньшин визначає організовану злочинність як “згуртування кримінального середовища в масштабі певного регіону, окремої галузі господарства (її виробничих об'єднань) або в певних сферах управління шляхом утворення стійких, згуртованих, ієрархічно побудованих злочинних угруповань (спільнот), зорієнтованих на тривалу злочинну діяльність із метою здобування постійних значних доходів” [1]. У цілому питаннями організованої злочинності найбільше цікавилися представники кримінологічних наук [2, 3, 4, 5], також вона вивчалася представниками інших напрямів наукових досліджень. Наприклад, В.Д. Гвоздецький розглядав організовану злочинність як “найбільш стійке, чітко структуроване антисоціальне явище, що найповніше вживається у державно-владній структурі для власних корисливих цілей” [6]. Слід зазначити, що форми організованої злочинності значно змінилися з того часу, як вона була визначена. Тим більше, як вже зазначалося, досить часто організована злочинність не відрізняється від бізнесу та різних бізнесових операцій.

Питання про визначення видів злочинів, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями, досить часто розглядалося як у практичних аналізах вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

На сучасному етапі розвитку організованої злочинності виокремлюються різні види злочинів, але на першому місці стоять злочини, пов'язані з фінансами. Серед них виділяють такі, як:

– підrobка саме грошових купюр, але вона не робиться у великих розмірах, або фальшивомонетництво. В Україні досить детально цим питанням займалося чимало дослідників, серед яких слід виокремити О.О. Дудорова [8];

– махінації з платіжними картками, спрямовані на отримання грошей шляхом зняття інформації з каналів зв'язку та використання підроблених кодів;

– махінації з особистими даними, використання особистої інформації з метою рекету та вимагання грошей за нерозголошення отриманої інформації.

Спорідненими злочинами, пов'язаними з фінансами, є злочини у сфері кіберпростору. Вони також пов'язані з вимаганням грошей, використанням приватної інформації, викраденням особистих даних та їх використання з метою завдання шкоди особі, яка допустила втрату таких даних. Крім того, поширені операції з картками та іншими платіжними документами, які використовуються в Інтернеті.

Водночас є й інші види злочинів, що вчиняються злочинними організаціями. Це насамперед хакерські атаки на різні установи або громадян з метою як вимагання грошей, так і нанесення шкоди як партнерам по бізнесу, так і державним організаціям. Достатньо згадати комп'ютерний вірус “Петя”, який зашкодив не тільки приватним громадянам, а й державним установам. В основі діяльності зазначеного вірусу було звичайне вимагання грошей. При цьому вірус поширювався досить швидко, і встановити, хто його запустив, було неможливо [7].

Досить поширеними є також кіберзлочини, пов'язані з експлуатацією дітей, дитячою порнографією, особистими даними, сексуальною експлуатацією, виго-

товленням і поширенням рейкової інформації, створенням негативного іміджу тощо. При цьому такі кіберзлочини вчиняються не тільки за замовленням окремих осіб, а навіть політичних партій.

Так, у деяких дослідженнях кіберзлочини, пов'язані з експлуатацією дітей, порнографією, работоргівлею, визначаються окремим терміном “злочини у сфері людських ресурсів” [9].

Третім “традиційним” видом злочинів, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями, є злочини, пов'язані з розповсюдженням наркотичних засобів. Звичайно, головними напрямками у цій сфері є переправляння наркотичних засобів, які виробляються в країнах Південної, Центральної Азії та Латинської Америки до Сполучених Штатів Америки і Європи, де є найбільший попит на такі речовини.

Проте зазначені види злочинів сьогодні стали більш організованими, при їх учиненні використовуються новітні технології.

Новими видами злочинів, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями, на сьогодні є:

- виробництво синтетичних наркотиків та їх розповсюдження, адже вони дешевші від тих наркотиків, які вироблялися раніше, їх легше переправляти через кордони;

- розповсюдження наркотичних засобів із використанням всесвітньої мережі Інтернет, де не завжди можна встановити, звідки направлені згадані наркотичні засоби;

- культивування та вирощування наркотиковмісних рослин та їх розповсюдження. До речі, такий вид злочинів виявлено і в Україні.

Новим видом злочинності, яка вчиняється організованими злочинними угрупованнями, за висновками фахівців, є також злочини, пов'язані з забрудненням навколишнього середовища. Такі види злочинів сприяють забрудненню земель, води та повітря і відповідно впливають на здоров'я людини.

До таких злочинів відносяться:

- неправильне збирання, зберігання та утилізація токсичних особливо небезпечних речовин, які є відходами виробництва;

- неправильне транспортування небезпечних речовин, яке призводить до аварій та катастроф, унаслідок яких виникає забруднення навколишнього середовища та відповідно вплив на життя і здоров'я людей;

- неправильна технологічна переробка токсичних та отруйних речовин, які можуть викликати хвороби та наносити шкоду навколишньому середовищу;

- знищення окремих видів тварин та птахів, що впливає на зміни в екосистемі, а тварини та їхні частини використовуються для виготовлення різних речей та одягу.

Небезпечними злочинами, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями, є також різні види контрабанди. На сьогодні використовуються такі види контрабанди, як: контрабанда паливно-мастильних матеріалів, медичних препаратів, окремих видів продуктів харчування. Крім того, поширюється контрабанда високотехнологічних виробів, транспортних засобів та іншого майна. При цьому зазначені злочини завжди включають й інші види злочинів, зокрема викрадення, грабїж, розбїй та шахрайство.

Ці злочини здебільшого вчиняються окремими злочинними угрупованнями, що спеціалізуються на викраденні транспортних засобів, творів мистецтва, ювелірних виробів, електронних приладів та іншого майна. Після викрадення зазначені вироби з порушенням митного законодавства переправляються до інших країн.

Організованими злочинними угрупованнями на сучасному етапі розвитку організованої злочинності активно використовуються також людські ресурси.

До злочинів, пов'язаних із людськими ресурсами, відносяться такі:

- сприяння нелегальній міграції, яка здійснюється з метою проживання на території інших країн чи отримання роботи;
- нелегальне переміщення осіб з метою сексуальної експлуатації;
- нелегальне переміщення осіб з метою отримання органів людей для подальшого продажу і проведення операцій по заміні органів;
- сприяння нелегальному переміщенню дітей з метою всиновлення або різних видів експлуатації, рабства, сексуальної експлуатації тощо.

Слід зазначити, що порівняно новим видом злочинів, що вчиняються організованими злочинними угрупованнями, є злочини у спортивній сфері. Такі злочини стосуються проведення договірних матчів та отримання прибутку від відповідних ставок на виграші. Застосування різних спеціальних засобів для отримання тих чи інших результатів спортивних змагань, що також є новим в організованій злочинності. Це стосується використання медичних препаратів та інших речовин. В основному більшість таких злочинів вчиняється під час проведення футбольних матчів, але вони можуть вчинятися й в інших видах спорту.

Традиційною сферою діяльності організованих злочинних угруповань є також торгівля зброєю. Вона здійснюється як шляхом контрабанди зброї, так і з використанням всесвітньої мережі Інтернет. При цьому останній вид злочинів є найбільш латентним.

Торгівля зброєю є особливо небезпечним злочином на території України нині, коли країна знаходиться у стані збройного конфлікту.

Новим видом злочинів, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями, є такий, як створення спеціальних озброєних формувань та терористичних організацій, які використовуються з метою дестабілізації ситуації в тих чи інших регіонах, та сприяння вчиненню інших злочинів, таких як захоплення території, корисних копалин тощо.

Порівняно новими видами злочинів, які вчиняються організованими злочинними угрупованнями, є злочини у сфері інтелектуальної власності, що включають у себе незаконний продаж підроблених товарів, особливо високотехнологічних, виробництво певних видів товарів і нелегальне переправлення їх до інших країн, а також використання торгівельних марок та брендів відомих фірм.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що організована злочинність практично відтворює всі шляхи розвитку суспільства. Її керівники усвідомлюють, що звичайним легальним шляхом можна отримувати певні прибутки, але нелегальні та незаконні шляхи дають прибуток у кілька разів більший.

Крім того, у світі спостерігається розподіл держав на успішні й ті, що знаходяться на межі бідності. Цим користуються керівники організованої злочинності. Використання людських ресурсів на сьогодні є також досить важливим джерелом прибутку для злочинних угруповань.

Міжнародні організації та правоохоронні органи всіх держав створюють відповідні структури, які мають здійснювати протидію організованим злочинним угрупованням. В Україні, на жаль, після ліквідації УБОЗу до сьогодні не створено відповідної структури, яка б займалася питаннями організації злочинності у системі Національної поліції. Є відповідні структури в системі Служби безпеки України, але вони мають специфічні завдання і тяжіють до протидії організованим злочинним угрупованням, які створюють загрози для державної безпеки.

Не здійснюється в Україні і систематичний аналіз виникнення та розвитку організованих злочинних угруповань, що в цілому негативно впливає на стан протидії злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даньшин І.М., Голіна В.В., Валуйська М.Ю. та ін. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: [підр.] / за заг. ред. В.В. Голіни: 2-ге вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с.
2. Міняйло Н.Є. Межі застосування поняття “організована злочинність” в Україні. Наук. вісник Міжн. гум. ун-ту. 2015. № 14. Серія “Юридична”. Т. 2. С. 75–78.
3. Куц В.М., Лизогуб Б.В. Теоретичне визначення поняття організованої злочинності. Наукові записки ХЕПУ. № 1. 2004. С. 66–78.
4. Мельничук Т.В. Організовані форми злочинної діяльності у зовнішньоекономічній сфері: кримінологічне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2009. 20 с.
5. Федосов Е.В. Узагальнена класифікація організованих злочинних угруповань. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2013. № 1. С. 93–102.
6. Гвоздецький В.Д. Організована злочинність як об’єкт соціально-філософського аналізу: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. К., 1997. 30 с.
7. Кібератака вірусу Петя: що відомо. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BA%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%83%D1%81%D1%83-petya-%D1%89%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE/a-39452258> (дата звернення: 15.03.2019).
8. Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика: монографія. К.: Юридична практика, 2003.
9. Human Resources in Criminal Justice. Florida Department of Law Enforcement. James T. Moore, Commissioner Octobe 1994.

REFERENCES

1. Danshyn I.M., Holina V.V., Valuiska M.Yu. et al. (2009) Kryminolohiia: Zahalna ta Osoblyva chastyny. “Criminology: General and Special sections”: [ed.] / By head. ed. V.V. Branches: 2nd view. recycling. and ext. X.: Pravo. 288 p. [in Ukrainian].
2. Minyaylo N. Ye. (2015). Mezhi zastosuvannia poniattia “orhanizovana zlochynnist” v Ukraini. “Limits of application of the concept of “organized crime” in Ukraine”. Science newsletter Intern. rubber. un-tu. № 14. Series “Legal”. Vol. 2, 75–78 pp. [in Ukrainian].
3. Kuts V.M., Lyzohub B.V. (2004). Teoretychne vyznachennia poniattia orhanizovanoi zlochynnosti. “Theoretical definition of the concept of organized crime”. HEPU Scientific Notes. No. 1. 66–78 pp. [in Ukrainian].
4. Melnychuk T.V. (2009). Orhanizovani formy zlochynnoi diialnosti u zovnishnoekonomichnyi sferi: kryminolohichne doslidzhennia. “Organized forms of criminal activity in the foreign economic sphere: criminological research”: author. diss. Ph.D.: 12.00.08. Odessa. 20 p. [in Ukrainian].
5. Fedosov E.V. (2013). Uzahalnena klasyfikatsiia orhanizovanykh zlochynnykh uhrupovan. Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka). “Generalized classification of organized criminal groups. Combating Organized Crime and Corruption (Theory and Practice)”. № 1. 93–102 pp. [in Ukrainian].
6. Hvozdetyskyi V.D. (1997). Orhanizovana zlochynnist yak obiekt sotsialno-filosofskoho analizu. “Organized crime as an object of social and philosophical analysis”: abstract. diss. Ph. D.: 09.00.03. K. 30 p. [in Ukrainian].

7. Kiberataka virusu Pietia: shcho vidomo. “Cyber-attack Petya virus: what is known”. URL: <https://www.dw.com/en/%D0%BA%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%83%D1%81%D1%83-petya-%D1%89%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE/a-39452258> (date of application: 15.03.2019) [in Ukrainian].

8. *Dudorov O.O.* (2003) Zlochyny u sferi hospodarskoi diialnosti: kryminalno-pravova kharakterystyka. “Crimes in the field of economic activity: criminal characteristics”: monograph. K.: Legal Practice [in Ukrainian].

9. Human Resources in Criminal Justice. Florida Department of Law Enforcement. James T. Moore, Commissioner October 1994 [in English].

UDC 343.974(100:477)

Zarosylo Volodymyr,

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Head of the Department, Volodymyr the Great Educational
and Scientific Institute of Law Interregional Academy
of Personnel Management, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID: 0000-0001-6935-5449

ORGANIZED CRIME IN THE MODERN WORLD AND UKRAINE: FORMS, TYPES AND CHANGES

The current state of organized crime is of concern not only to ordinary citizens, but also to the leadership of States. Transnational criminal corporations are harming not only individual states, but society as a whole. Unfortunately, as of today, there are no relevant police forces in Ukraine that would be aimed at organizing the counteraction against an organized criminal group. In addition, the analysis of the system of organized crime of its types and types is not always carried out.

The article attempts to generalize the types of organized crime in the world and in Ukraine in order to make certain measures of counteraction. It should be noted that organized crime groups commit many types of crimes, but they are not structured. In order to better understand the types of crimes committed by organized criminal groups, a certain list of such crimes is proposed.

They are divided into several areas: economic, cybercrime, human rights crimes, intellectual property and high-tech crime, sports crime, environmental crime, and crime in the political sphere.

Of course, the methodology for the division of crimes can be changed, but all types of crimes committed by organized criminal groups are highlighted in the article.

Particular attention is paid to new types of crimes such as crimes in the sports sector, in the field of ecology and environmental protection and in the political sphere. It is determined that such crimes are new to organized criminal groups, but they are systematically committed.

Some ways of organizing counteraction to organized crime are offered, among which the main issue is the creation of special units for counteraction to organized criminal groups.

Keywords: organized crime, transnational criminal corporations, cybercrime, criminal groups, countering organized crime.

Отримано 05.06.2019

© Zarosylo Volodymyr, 2019

DOI (Article): <https://doi.org/10.36486/np.2019.2.13>

Issue 2(44) 2019

<http://naukaipravoohorona.com/>